

KINNITATUD
Keskkonnaameti peadirektori
asetäitja
20.12.2023
korraldusega nr 1-3/23/687

Värska loodusala
(*Värska lahe hoiuala*)
kaitsekorralduskava

SISUKORD

1. ALA ISELOOMUSTUS	4
1.1. Uuritus ja seire.....	5
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID.....	5
3. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED	8
Vajalikud tegevused.....	8
5. KASUTATUD ALLIKAD.....	9

Kasutatud lühendid

KE – kaitse-eeskiri

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

Kaitse eesmärk – kaitseväärtuse soovitud seisund

KeA – Keskkonnaamet

KAUR – Keskkonnaagentuur

KKK – kaitsekorralduskava

LKS - looduskaitseeadus

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

SDF – Natura standardandmebaas

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks) (looduslik areng)

Seisundi parendamine – arvestatava esinduslikkusega (C) elupaikade seisundi parendamine (kraavide sulgemine, looduslikule arengule jätmise jms)

1. ALA ISELOOMUSTUS

Loodusala eesmärk on kaitsta tiigilendlase, hariliku tõugja ja hariliku vingerja elupaiku ning looduslikult rohketoitelise järve kooslust. Ala kaitse tagatakse läbi loodusliku arengu ning kaitsekorralduskavaga aktiivseid tegevusi ei planeerita.

Kaitstava ala nimi	Värsklahe hoiuala
Loodusala nimi	Värsklahe loodusala (EE0080215)
Pindala	41,6 ha
Asukoht ja piirid	https://register.keskkonnaportaal.ee/register/protected-nature-object/7354262
Kaitsekord	„Hoiualade kaitse alla võtmine Põlva maakonnas” https://www.riigiteataja.ee/akt/118012022017?leiaKehtiv
Koostaja nimi	Kadri Kasuk
Koostamise aasta	2023
Kaitsekorralduskava koostamise kord	„Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine” https://www.riigiteataja.ee/akt/104112022001

Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava ala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Kaitsekorralduskava koostamisel juhindutakse Eesti Vabariigis kehtivatest seadustest ja kaitsekorralduskava koostamise juhendist. Värsklahe loodusala KKK on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja uuendatakse põhjendatud juhtudel väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest.

1.1. Uuritus ja seire

Peipsi järve hüdrokeemiline ja hüdrobioloogiline seire

Hoiualale jääv Värskalaht on 15,8 ha ulatuses määratud Natura elupaigatüübiks looduslikult rohketoitelised järved (3150). Elupaiga esinduslikkuseks on määratud B (EELIS, 2023). Värskalahte ei jää otseselt seirepunkti, kuid veekogu seisundist annab aimduse Peipsi järve veekogumite seire.

Peipsi järve hüdrokeemilist seiret on teostatud aastatel 2010, 2013, 2016, 2019-2022. Hüdrobioloogilist seiret teostatakse igal aastal. Suure loodusliku varieeruvuse tõttu vaadatakse Peipsi puhul pikemaajalisi tendentse ökosüsteemi arengus ning seepärast ei saa anda hinnangut ühe aasta andmete põhjal. Peipsi ökoloogiline seisund sõltub oluliselt keskkonnatingimustest. Perioodi 1997-2022 seireandmed ei näita järve seisundi paranemist. Peipsi järve kesise ökoloogilise seisundi peamine põhjus on inimtekkeline eutrofeerumine. Valgalt tuleneva reostuse tase on liiga kõrge ning vajalik on kontrolli tõhustamine põllumajandusliku hajureostuse üle. Samas on probleemiks ka sisekoormus, sest aastate vältel põhjasetesse talletunud toitesoolade, peamiselt fosfaatide vabanemine rikastab järvevett toiteainetega ning vähendab veekaitsemeetmete tulemuslikkust. Madalam Lämmijärv on keskkonnatingimuste muutustele veelgi tundlikum, mistõttu aastatevaheline vee kvaliteedinäitajate varieeruvus on siin suurem. (Keskkonnaagentuur, 2023).

Tiigilendlase seire

Aastal 2016 toimus tiigilendlase seire (Programm: Nahkhiirte koosluste seire, Nahkhiirte liigiseire). Seirejaamas, mis hõlmab ka Värskalahe hoiuala (SJB1396000), loendati toona 2 isendit. Veekogu on tiigilendlasele toitumisalaks.

Inventuuride ja uuringute vajadus

Vajalik on jätkata Peipsi järve hüdrobioloogilise ja hüdrokeemilise seirega, sest ainult järjepidev seire võimaldab pikaajaliste trendide ja nende põhjuste väljaselgitamist. Lisaks on vajalik läbi viia Värskalahe kaldavööndis kaitsealuste kalaliikide inventuur, kuna puudub täpsem ülevaade vingerja ja tõugja esinemisest hoiualal.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

Tabelis 1 võetakse kokku Värskala loodusala kaitse-eesmärgid, soodsa seisundi saavutamist või hoidmist mõjutavad tegurid ning nende ärahoidmiseks või leevendamiseks ettenähtavad meetmed ning kaitsetegevuse oodatavad tulemused kaitsekorralduskava perspektiivis. Tõugja soodsa seisundi saavutamise või hoidmise tarvis seatavad meetmed on seatud vastavalt tõugja kaitse tegevuskavale.

Kaitstavate liikide tegevuskavad on kättesaadavad Keskkonnaameti koduleheküljelt: <https://keskkonnaamet.ee/elusloodus-looduskaitse/looduskaitse/liigikaitse>.

Tabel 1. Värska loodusala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste koondtabel.

Kaitseväärtus ¹	Seisund ² (pindala/ esinduslikkus)	Kaitse- eesmärk ³	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁴	Panus üldpindalasse / SDFi (%) ⁵
Liigid						
Tiigilendlane (<i>Myotis dasycneme</i>) LKS – II, KE – jah, LoD – II ja IV	Liik on alal esindatud / toitumisala suurus 41,4 ha	Toitumisala säilimine 41,4 ha ulatuses	Puudub	Puudub	Liik on alal esindatud, toitumisala on säilinud 41,4 ha ulatuses.	
Vingerjas (<i>Misgurnus fossiilis</i>) LKS – III, KE – jah, LoD – II	2002. arvukalt 2004. a püütud 2 isendit. Ajakohased leviku- ja arvukusandmed puuduvad.	Andmete täpsustamine 41,4 ha ulatuses.	Veekogu füüsilise kvaliteedi halvenemine (kallaste ümber- kujundamine, setete struktuuri muutmine, põhjasubstraadi eemaldamine või asendamine, kanaliseerimine, õgvendamine). Veekvaliteedi halvenemine (toiteainete sissekanne veekogusse; erinevate parameetrite kõikumine, nt veetemperatuur, pH, hapnikusisaldus).	Kaitsealuste kalaliikide inventuur (liigi leviku ja arvukuse selgitamiseks). Riikliku seire jätkamine: Peipsi järve hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire. Veemajandus-kavas käsitletud veekaitse- meetmete rakendamine. Elupaikasad kahjustavate tööde vältimine – vajadusel viia läbi Natura hindamine.	Liik on alal esindatud, veekogu pakub sobilikku elupaika.	

¹ 1) LKS – kaitsekategooria looduskaitsealuse alusel
KE – jah –püsielupaiga kaitse-eesmärgiks olemine
LoD – loodusdirektiivi lisa number
LoA – loodusala kaitse-eesmärgiks olemine

² Elupaigatüübi esinduslikkus: A – väga hea, B – hea, C – arvestatav, p – potentsiaalne

³ Kaitse eesmärk seatakse aastaks 2050

⁴ Oodatav tulemus seatakse aastaks 2050 ja tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant

⁵ 2019. a loodusdirektiivi aruande andmete põhjal (<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/habita/report/>).

Kaitseväärtus ¹	Seisund ² (pindala/ esinduslikkus)	Kaitse- eesmärk ³	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁴	Panus üldpindalasse / SDFi (%) ⁵
Tõugjas (<i>Aspius aspius</i>) LKS – II, KE – jah, LoD – II ja IV	Ajakohased leviku- ja arvukusandmed puuduvad.	Leviku- andmete täpsustamine 41,4 ha ulatuses.	Veekogu füüsilise kvaliteedi ja hüdroloogilise režiimi halvenemine (kanaliseerimine, süvendamine, õgvendamine, maaparandustööd valgalal).	Kaitsealuste kalaliikide inventuur (liigi leviku ja arvukuse selgitamiseks). Riikliku seire jätkamine: Peipsi järve hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire. Veemajandus-kavas käsitletud veekaitse- meetmete rakendamine. Elupaikasid kahjustavate tööde vältimine – vajadusel viia läbi Natura hindamine.	Liik on alal esindatud, veekogu pakub sobilikku elupaika. Veemajandus-kava seisukohalt tõugjale olulise veekogumi seisundiklass peab säilitama või saavutama hea seisundi (Tõugja kaitse tegevuskava).	
Elupaik						
Looduslikult rohketoiteliste järved (3150) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	15,8 ha /B	Elupaigatüübi säilitamine 15,8 ha. Andmete täpsustamine 41,4 ha ulatuses.	Toitainete sissekanne valgalalt.	Veemajandus-kavas käsitletud veekaitse- meetmete rakendamine. Elupaikasid kahjustavate tööde vältimine – vajadusel viia läbi Natura hindamine.	Heas seisus elupaiku on säilinud 15,8 ha.	0,05 / 0,05

3. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED

Vajalikud tegevused

Vajalike tegevuste tabelisse (tabel 3) on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse eesmärkide saavutamiseks, tabelit võidakse tulevikus täiendada. Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külustaristu).

Tabel 3. Vajalikud tegevused

Jrk	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Periood (ühekordne või korduv tegevus)
Inventuurid, seired, uuringud						
1.	Peipsi järve hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire		Riiklik seire	KAUR	II	Igal aastal
2.	Nahkhiirte liigiseire		Riiklik seire	KAUR	II	Iga 5 aasta tagant
3.	Kaitsealuste kalaliikide inventuur		Uuring	KeA	I	2030
4.	Elupaigatüübi inventuur		Inventuur	KeA	I	2026
Kavad, eeskirjad						
5.	Kaitsekorralduskava andmete üle vaatamine ja vajadusel uuendamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul
6.	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul

5. KASUTATUD ALLIKAD

EELIS. Kasutamise kuupäev: 21.11.2023, allikas:
https://infoleht.keskkonnainfo.ee/default.aspx?state=2;572247461;est;eelisand;;&comp=objresult=ala&obj_id=1073454463

Keskkonnaagentuur. Kasutamise kuupäev: 21.11.2023, allikas:
<https://kese.envir.ee/kese/listParameterValueNew.action>

Keskkonnaportaal. Kasutamise kuupäev: 24.11.2023, allikas:
<https://register.keskkonnaportaal.ee/register/protected-nature-object/7354262> ja
<https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/vesi/pinnavesi/pinnaveekogumite-seisundiinfo>

Natura Standardandmebaas. Kasutamise kuupäev: 21.11.2023, allikas:
<https://natura2000.eea.europa.eu/>

Riigikantselei. Riigi Teataja. Kasutamise kuupäev: 21.11.2023, allikas:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/118012022017?leiaKehtiv> ja
<https://www.riigiteataja.ee/akt/118012022017?leiaKehtiv>